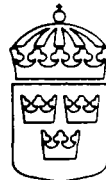

Riksdagens protokoll

1989/90:24

Måndagen den 13 november

Kl. 15.00–15.03

Protokoll
1989/90:24

1 § Avsägelse

Talmanen meddelade att *Håkan Holmberg* (fp) avsagt sig uppdraget som suppleant i jordbruksutskottet.

Framställningen bifölls av kammaren.

2 § Anmälan om kompletteringsval

Talmanen meddelade

1. att folkpartiets riksdagsgrupp på grund av uppkommen vakans till ny suppleant i valberedningen efter *Karin Ahrland* anmält *Margitta Edgren*,
2. att folkpartiets riksdagsgrupp som ny suppleant i jordbruksutskottet efter *Håkan Holmberg* anmält *Sören Norrby*,
3. att socialdemokratiska riksdagsgruppen som suppleant i justitieutskottet och lagutskottet under *Ulla-Britt Åbarks* ledighet anmält hennes ersättare *Alf Eriksson*,
4. att socialdemokratiska riksdagsgruppen som suppleant i utbildningsutskottet och trafikutskottet under *Berit Löfstedts* ledighet anmält hennes ersättare *Christer Häll* samt
5. att centerpartiets riksdagsgrupp som suppleant i jordbruksutskottet under *Karl Erik Olssons* ledighet anmält hans ersättare *Silwa Cedell*.

Talmanen förklarade utsedda till

suppleant i valberedningen
Margitta Edgren (fp)

suppleant i justitieutskottet
Alf Eriksson (s)

suppleant i lagutskottet
Alf Eriksson (s)

Prot. 1989/90:24
13 november 1989

suppleant i utbildningsutskottet
Christer Häll (s)

suppleant i trafikutskottet
Christer Häll (s)

suppleanter i jordbruksutskottet
Sören Norrby (fp)
Silwa Cedell (c)

3 § Meddelande om sammanträdet fredagen den 17 november

Talmannen meddelade att kammarens plenum fredagen den 17 november med ändring av gällande sammanträdesplan skulle börja *kl. 12.00*.

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1989/90:48 till socialförsäkringsutskottet
1989/90:51 till näringsutskottet

5 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkanden 1989/90:KU1, KU3, KU4, KU6,
KU9, KU11, KU14 och KU19
Utrikesutskottets betänkanden 1989/90:UU1 och UU4
Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1989/90:SfU1–SfU3
Utbildningsutskottets betänkanden 1989/90:UbU1 och UbU2
Näringsutskottets betänkanden 1989/90:NU3 och NU6

6 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Propositionerna
1989/90:14 Godkännande av Europaråds- och OECD-konventionen om
ömsesidig handräckning i skatteärenden, m.m.
1989/90:47 Vissa internationella skattefrågor
1989/90:49 Ändrade regler för räntesubventioner för hyres- och bostads-
rättshus
1989/90:50 Inkomstkatten för år 1990, m.m.
1989/90:52 Höjt pensionstillskott och förbättringar i de kommunala bostads-
tilläggen m.m.

Socialutskottets betänkanden
1989/90:SoU2 En aktiv alkoholpolitik m.m.
1989/90:SoU3 Allmänna arvsfonden
1989/90:SoU5 Vissa socialtjänstfrågor
1989/90:SoU6 Vissa läkemedelsfrågor
1989/90:SoU7 Amalgam och andra tandvårdsfrågor
1989/90:SoU9 Specialiseringstjänstgöring för läkare

7 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framstälts

den 10 november

1989/90:55 av *Charlotte Cederschiöld* (m) till justitieministern om åtgärder mot våldet:

De senaste åren har en ökning av det grymma, brutala, oprovocerade våldet samt fall av kvinnomisshandel och sexuella övergrepp mot kvinnor och barn konstaterats. Det allmänna rättsmedvetandet har gång efter annan upprörts när statistik, påföljder, halvtidsfrigivningar, bristande samhällsreaktion m.m. rapporterats i pressen.

Några exempel:

Tre butiksrånare misshandlar, förstör ansikte och käke samt försöker strypa ensamt kvinnligt butiksbitråde.

En 54-årig kvinna sparkas ihjäl på skolgård av fyra "vanliga" tonåringar.

Fångar misshandlar andra fångar inne på anstalterna, som straff för vägran att svälja kondomer med narkotika.

150 "vanliga" ungdomar vandaliserar Stockholm i brist på sysselsättning.

Äldre, boende på servicchus, blir bestulna. Tjuven får ekonomisk kompensation för uppsägning på grund av stölden.

En 27-årig flykting "med ett beteende som präglas av stor hänsynslöshet" våldtar och bestjäl 27-årig kvinna. Han misshandlar och begår våldtäktsförsök mot ytterligare två kvinnor, varav en 14-åring som han först kör på med bil och därefter misshandlar i huvudet. Han misshandlar och skadar svårt en annan man. Flyktingen utvisas inte ur landet, eftersom brotten enligt utlänningslagen inte är tillräckligt grova. Straffet sätts lägre på grund av hans "flyktinghandikapp" och "identitetsosäkerhet".

En gravid kvinna utsätts för strypförsök samt misshandlas svårt bl.a. i huvudet av sambo. Han döms till fyra (två) månaders fängelse på grund av att kvinnan "provocerat" mannen genom att framföra annan politisk uppfattning.

Dödshotad kvinna och mor skjuts ihjäl på vägen till tvättstugan nära den bostad där hon försökt gömma sig och sina barn.

En kvinna misshandlas grovt och hamnar på sjukhus. Mannen grips av polis. När kvinnan kommer hem sitter mannen, redan utsläppt, och väntar.

Skräckslagen, dödshotad 27-årig kvinna med två års dotter flyttar ständigt

undan hotande man. Ännu inte mördad, vädjar hon om det skydd hon saknar och tydligen inte får.

En 10-årig flicka blir sexuellt utnyttjad och bestialiskt mördad av kriminell våldsmän och sexualförbrytare utsläppt från sjukhus. Över 300 personer vädjar direkt till riksdagsledamöterna om lagändringar.

En man misshandlar under årtal hustru och sex barn (flera små) och döms till sex månaders fängelse. Han är ute efter två månader.

Listan på alla enskilda drabbade kan göras mycket längre. Polisen fruktade inför sommaren 1989 en ökning av utomhusvåldtäkterna. Dessa har under 1988 ökat i Sverige med 81 %, i Stockholm med 100 %, i Göteborg med 400 %, samt i Malmö med 140 %. Utomhusvåldtäkter är generellt rårare, grovt våld tillämpas ofta och uppklaringsprocenten är låg. Våldtäkterna accelererar. Statistik från Stockholm visar 885 fall år 1980, 1 065 fall år 1987 samt 1 237 fall år 1988. Siffrorna beror inte på några särskilda återfallsförbrytare. Inte heller tycks anmälningsbenägenheten ha ökat särskilt.

Kvinnojourerna hävdar att det blir allt svårare att få en man fälld för våldtäkt. Våldtäkterna ökar, anmälningarna ökar. Antalet fällande domar minskar i förhållande till anmälningarna. För tio år sedan gick 20–25 % av våldtäktsmålen till rättegång, i dag 15–20 %. År 1976 fälldes 76 %, 1987 fälldes 44 %.

Varje vecka misshandlas en kvinna till döds. Mörkertalet är stort. Många kvinnor gör aldrig polisanmälan, inte minst på grund av att hotelserna från mannens sida ofta blir ännu värre efter anmälan. 1981 anmäldes 8 677 fall, i år beräknas anmälningarna till 13 700. Misshandeln är grövre, hoten rårare och kvinnorna räddare. Kvinnojourernas samtal dubblerades från 1987 till 1988.

228 till fängelse dömda brottslingar är på rymmen. 51 är grova brottslingar, fem är mördare. Brotten har femdubblats sedan 1950 och är över en miljon. Den socialdemokratiska politiken har inneburit en begränsad användning av fängelsestraffen, utvidgad möjlighet till åtalsunderlåtelse och försvagning av samhällets sanktioner. Brottslingen har en mer central plats än offret. Polisresurserna har urholkats. Missdådare som bragt andra om livet genom grov misshandel kan vara ute efter mindre än två år. Straffvärdet har devalverats. Straffskalans tillämpning, samhällets medel att visa avskyn för brottet, överensstämmer alltmer sällan med medborgarnas syn på våld och brott. Brotten är mer utbredda och brutalarare.

Brottslighet kan inte undvikas, men den kan ligga på en högre eller lägre nivå. Någon säker heltäckande förklaring till varför brott begås och hur de skall förhindras finns inte. Om brott lönar sig – eller signalen till de brottsbenägna är att risken för upptäckt, åtal och kännbar påföljd är liten – är det knappast brottsbämmande utan precis motsatsen. Detta åskådliggjordes av Stockholmspolisen 1988 då ett mindre område intensivbevakades med en lägre brottslighet som följd.

Lagen om besöksförbud, reglerna om målsägandebiträde och samtalsbehandling är svaga samhällsåtgärder när det gäller barn- och kvinnomisshandlare. Även om t.ex. samtalsterapi självfallet har en roll att spela inom kriminalvården kan man efterlysa mer påtagliga åtgärder än samtal. Samtal och information var dock vad utvärderingen av besökslagen ledde till. En straff-

skärpning lär nu dock vara att vänta, eftersom justitieutskottets majoritet i denna fråga inte fortsättningsvis vill acceptera vidare låt-gå-politik.

Polisen skall fortsättningsvis informeras om domar vad gäller lagen om besöksförbud. Man frågar sig om information till polisen och eventuellt till det tilltänkta offret är tillräckliga åtgärder. I alla de fall där det är samma familj som trakasseras år efter år bör den familj som varit offer informeras då missdåden släpps ut vare sig det är från sjukhus eller från fängelse.

När det gäller brott mot lagen om besöksförbud är sanktionsmöjligheterna svagare och mer tidsödande så länge inte strafftiden sätts till ett år. Detta motsätter sig socialdemokraterna. Kvinnor och barn ges därmed alltför svagt skydd. De kan inte känna sig trygga. Den kategori gärningsmän det handlar om är synnerligen kriminellt belastad. De har i genomsnitt dömts nio gånger. I nio fall av tio har mannen tidigare gjort sig skyldig till brott mot den som skall skyddas av besöksförbudet, oftast i form av misshandel och/eller olaga hot. Den jurist som genomförde utvärderingen av besöksförbudslagen ville få in respekten för privatlivet enligt den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna i lagstiftningen och föreslog att överträdelse av lagen skulle bli ett brott som faller under allmänt åtal, samt att upprepat trots mot lagen skulle rendera minst ett års, maximalt tre års fängelse. Dessa åtgärder skulle, om de genomfördes, skydda kvinnor och barn på ett påtagligt sätt. Kvinnor skulle våga anmäla om ärendet skulle gå till allmänt åtal. Det allmännas skydd av offret skulle komma mer i centrum. Är det just detta som stöter socialdemokratiska politiker, eftersom dessa nödvändiga åtgärder inte har hörtsammats av vare sig BRÅ eller ansvariga socialdemokrater?

Samtal, information och utredning synes vara de socialdemokratiska åtgärderna mot våldsbrotten. En sakkunnig vid justitiedepartementet skall utreda om det behövs förändringar av polisens och åklagarens rutiner i våldtäktsmål. Samtal, information och utredning om rutiner är naturligtvis bättre än om även detta skulle saknas. Sakkunskapen på kvinnojourerna, där kvinnor på ideell basis på sin fritid försöker bistå våldsförövarnas offer, har t.ex. visat att lagen om målsägandebiträde tillämpas olika över landet och att en ändring av lagen är nödvändig. De har också pekat på andra bristfälligheter i behandlingen av kvinnor i dessa sammanhang. Med samtal, information och ändrad tillämpning kan man komma en bit. Men det behövs mycket mer.

Den som har dömts för brott flera gånger och ändå fortsätter skall regelmässigt ges strängare straff. När riksdagen i början av 80-talet fattade beslut om halvtidsfrigivning var moderaterna de enda i riksdagen som motsatte sig beslutet. Om denna straffrea skulle ersättas av lägre utmätta straff som skulle innebära en direkt sänkning av straffen i praktiken skulle vi komma att motsätta oss det. Generellt sänkta straffskalor kommer inte att minska den explosion av våldsbrott som den socialdemokratiska politiken lett till. Det är ansvariga politikerns skyldighet att skydda allmänheten. Vi moderater förespråkar därför en stark begränsning av oövakade permissioner för återfallsförbrytare. Narkotikakontrollen på våra anstalter bör utövas enligt de lagliga möjligheter som ger största effektivitet. Det gäller även åtgärder mot den misstänktes vilja. Narkotikabrott bör rendera fängelse så att brottslingen kan anhållas och häktas. Tullen bör tillföras ökade resurser för att för-

hindra narkotika att komma in i landet. Skadestånd bör förskottas till våldsoffer, precis som bidrag till barn förskottas.

Ungdomar, 15–20 år, begår en fjärdedel av samtliga brott. Jourläkarna har visat på en ökning av våld och skador i skolorna. Ungdomars attityder till våld har förändrats visar en vederhäftig undersökning: En av fem erkände öppet att de deltagit i misshandel, inte misshandel i nöd, utan för spänningens skull. Precis som en av tonåringarna som sparkade ihjäl 54-åringen på skolgården säger: "Det är kul att sparka". Viss misshandel sker mot äldre, annan mot jämgamla. Man ångrar inget. Det ingår i livsstilen, det normala mönstret. Det räcker inte med att offret blir medvetslöst. Attacken fullföljs med sparkar mot de delar av kroppen där de gör mest skada. Exempelen är legio i polisens register, men även butiksbiträdet och kvinnan på skolgården kan här utgöra exempel.

Våldets ideal – det brutala, det hänsynslösa – har sitt motgift i humanism, medmänsklighet, värme, förståelse och tolerans. Det grundläggs i erfarenheter i familjen, hos de nära, där förtroende och kontakt finns. Om dessa kärleksband försvagas får våldets ideal större möjlighet att göra sig gällande. Det faktum att alla familjer inte fungerar perfekt är inte skäl nog att försvaga de utvecklande band som finns.

En ny syn på familj, på kvinnors självförverkligande, särbeskattning, daghem från tre månaders ålder och annat, gjorde att många kvinnor för 15–20 år sedan bytte sitt vårdande och fostrande arbete med de egna familjemedlemmarna till arbete med ej närstående personer. Den generation barn som tidigt fick begränsad tid när de gällde att utveckla varma relationer som fungerar som våldets motgift är nu i tonåren. För 15 år sedan var föräldraledigheten sex månader. Många lämnade sina spädbarn åt andra tio timmar om dagen för att återgå i förvärsarbete. De föräldrar som själva vill fostra sina barn har i dag inga möjligheter till detta om inte deras ekonomiska situation skiljer sig från det normala. Inte heller finns stora möjligheter för föräldrar att själva bestämma vem som skall sköta den dagliga fostran av barnen på grund av den bristande valfrihet som är den socialdemokratiska familjepolitikens signum.

Statsrådet underströk tidigare i riksdagen att våldsfrågorna måste ses i ett brett perspektiv och att statsrådet skulle diskutera åtgärder med regeringskollegerna. Eftersom våldsökningen berör så många områden och åtgärderna därmed så många departement är det ett klokt beslut. I all synnerhet de föräldrar som önskar ökade möjligheter och utökad tid för fostran av sina barn ser säkert fram emot de förändringar av familjepolitiken dessa diskussioner måste leda till.

Jag vill mot bakgrund av ovanstående fråga statsrådet:

1. Hur framskrider diskussionerna med socialministern? Vilka åtgärder planeras för att långsiktigt förstärka hemmets och familjens möjligheter att öka tiden för kärleksfull fostran av små barn som passerat spädbarnstiden?
2. Vilka konkreta åtgärder vidtog statsrådet förutom samtal, information och tillämpningsföreskrifter för att förhindra den förväntade ökningen av utomhusvåldtäkterna inför sommaren?

3. Avser statsrådet ta initiativ till att skydd för privatlivet införes i lagen precis som det finns i Europarådskonventionen?
4. Anser statsrådet att de straffsatser som utdöms vid våldsbrott mot kvinnor och barn alltför ofta ligger i straffskalans nederkant? Överensstämmer nuvarande praxis när det gäller straffmaximum vid misshandel med det allmänna rättsmedvetandet i dag?
5. Är statsrådet beredd medverka till att den som misshandlar små barn, så att dessa riskerar livslånga men, inte släpps ut efter halva tiden – utan att för den skull sänka de generella straffsatserna?
6. Vore det enligt statsrådets bedömning rimligt att vid domstolsprocess angående ej ringa våldsbrott generellt behandla frågan om skadestånd och att därvid generellt bevilja den utsatta kvinnan juridiskt ombud?

den 13 november

1989/90:56 av tredje vice talman *Bertil Fiskesjö* (c) till kommunikationsministern om SJ:s godstrafik:

Det råder numera enighet om att luftföroreningarna måste minska kraftigt om den pågående försämringen av den yttre miljön skall kunna stoppas. Det torde också råda betydande enighet om att bilismen totalt sett är en av de värsta förorenarna. Detta bestyrks också av en rad olika undersökningar. Det kan som exempel nämnas att av de samlade utsläppen av kväveoxider i Malmöhus län härrör 60 % från trafiken.

Riksdagen har som målsättning för miljöförbättringar bl.a. angett att kväveoxidutsläppen skall minska med 30 % fram till 1995 och med 50 % fram till 2000. Olika miljöexperter har ansett att det särskilt i Sydsverige krävs en minskning på minst 70 % om man skall kunna nå ned till en nivå som naturen tål.

Det mesta tyder dess värre på att utvecklingen går i rakt motsatt riktning. De förbättringar som t.ex. katalysatorreningen medför motverkas av den kraftiga ökningen av trafiken. Den årliga ökningen av landsvägstrafiken har de senaste åren varit omkring 5 %. Transportrådet har beräknat att lastbilstrafiken kommer att öka med 60–70 % fram till år 2010.

Vad som borde vara rätt självklart med dessa prognoser för ögonen är att mycket medvetna ansträngningar måste göras för att föra över så stor andel som möjligt av godstransporterna till järnväg. Riksdagen har också uttalat att så skall ske.

Ingenting tyder dock på att dessa ambitioner kommer att förverkligas. För Skånes del kan man konstatera att SJ i snabb takt beslutat om indragning av reguljär vagnlasttrafik för många platser. Det senaste är att man beslutat om nedläggning av vagnlasttrafiken på Svedala, Skurup och Simrishamn.

De nedläggningar som SJ genomför är till skada för de företag som drabbas och som inte längre kan få sina produkter transporterade med tåg. Den ytterligare övergång till lastbilstransporter som nu tvingas fram medför dessutom ytterligare belastningar på miljön i ett område som redan är hårt drabbat av luftföroreningar.

Mot bakgrund av vad som här redovisats vill jag ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Prot. 1989/90:24
13 november 1989

Anser kommunikationsministern att de indragningar av godstransporter som SJ nu genomför är i överensstämmelse med de långsiktiga målsättningar på trafik- och miljöområdet som riksdagen lagt fast?

8 § Kamraren åtskildes kl. 15.03.

In fidem

OLOF MARCUSSON

/Gunborg Apelgren

Måndagen den 13 november

1 § Avsägelse	1
2 § Anmälan om kompletteringsval	1
Val av en suppleant i valberedningen	
Val av en suppleant i justitieutskottet	
Val av en suppleant i lagutskottet	
Val av en suppleant i utbildningsutskottet	
Val av en suppleant i trafikutskottet	
Val av två suppleanter i jordbruksutskottet	
3 § Meddelande om sammanträdet fredagen den 17 november	2
4 § Hänvisning av ärenden till utskott	2
5 § Förnyad bordläggning	2
6 § Bordläggning	2
7 § Meddelande om interpellationer	
1989/90:55 av Charlotte Cederschiöld (m) om åtgärder mot våldet	3
1989/90:56 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö (c) om SJ:s godstrafik	7

